

Людмила ФИЛИПОВИЧ

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР «ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ОСВІТУ І ЦЕРКВА»*

19–20 січня 2006 року в Києві відбувся міжнародний науково-практичний семінар «*Законодавство України про освіту і Церква*», який проводиться в рамках започаткованих в Україні громадських публічних слухань «Релігія і освіта: сучасні моделі відносин». Ідея таких слухань виникла в результаті проведення спільної із Міністерством освіти і науки України науково-практичної конференції «Релігійний компонент у світській освіті», що відбулася у жовтні 2005 р. Наслідком конференції стала збірка «Мораль-релігія-освіта», до якої увійшли правові документи у сфері взаємин освіти і релігії, доповіді, виступи, аналітичні статті відомих експертів, журналістів, науковців, державних і релігійних діячів. Семінар, що пройшов у Києві, був покликаний узагальнити наявну практику створювання з ініціативи релігійних організацій загальноосвітніх навчальних закладів, ознайомити його учасників із можливостями реєстрації та ліцензування такого типу середніх та вищих шкіл, ґрунтуючись при цьому на українському і зарубіжному досвіді. На основі аналізу українського та міжнародного законодавства у цій сфері обговорювали його зміст, щоб скласти пропозиції щодо покращування правового базису або прийняття відповідних нормативних документів з боку органів влади.

На семінар були запрошені освітяни, науковці, представники Церков, мас-медіа, громадських організацій, державні службовці, юристи, депутати Верховної Ради, вітчизняні та міжнародні експерти. У перший день на семінар прибуло понад 120 осіб, які представляли обласні й міські управління освіти, керівництво релігійно орієнтованих загальноосвітніх закладів, ректори і декани вузів, релігійні діячі. Перед учасниками семінару з привітаннями виступили науковий радник Президента України, доктор філософських наук О. Саган, заступник міністра освіти і науки України, доктор філософських наук В. Огнев'юк, заступник директора Держдепартаменту у справах релігій Міністерства юстиції України Л. Журавська, Президент Української Асоціації релігієзнавців, доктор філософських наук, професор А. Колодний, Президент Міжнародної Асоціації християнських шкіл К. Смітерман, Президент Духовного центру «Благовіст» Р. Томпсон, офіційний представник Міжнародного центру права і вивчення релігії К. Девіс. Учасники семінару почули доповіді «Духовні цінності у змісті шкільної освіти» П. Полянського,

* Див. 2-у сторінку обкладинки

директора департаменту загальної середньої і дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України, «Система релігійно орієнтованої освіти у Великій Британії» професор з Великої Британії Дж. Шортта, який представляв Європейську Асоціацію педагогів-християн, «Загальноосвітня конфесійна школа: проблемні питання створення і буття», яку виголосив М. Бабій, старший науковий співробітник Інституту філософії НАН України. У другій половині дня розпочали роботу секції «Український досвід створювання недержавних загальноосвітніх навчальних закладів у контексті євроінтеграційних процесів в освіті», де виступали представники обласних управлінь освіти і науки, директори християнських шкіл, експерти, представники церков. Розмова часто виходила за рамки означеної теми, але всі присутні висловили стурбованість станом української освіти. Говорилося про те, що держава часто не може вирішити складні проблеми сучасного виховання молоді, а потенціал церков залишається не задіяним.

Другий день семінару був присвячений ознайомленню з поглядами на зазначені проблеми керівників релігійних організацій. Про роль Української Греко-Католицької Церкви у створюванні християнських шкіл розповів кардинал Любомир Гузар. Про внесок православних церков у справу вдосконалення системи загальної освіти і духовне формування особистості учасникам семінару розповів архієпископ Димитрій, начальник шкільного відділу УПЦ КП. Відомий експерт з питань релігійної освіти Ю. Решетников проінформував присутніх про протестантський досвід створювання загальноосвітніх шкіл, запропонувавши конкретні пропозиції щодо інтенсифікації цього процесу в правовому полі України. Виступили також представники інших церков, актуалізувавши питання про необхідність існування різних моделей взаємин освіти і церкви.

Про міжнародний досвід існування релігійно зорієнтованих закладів розповіли гості з Європи та США. Голова Ради директорів Європейської Асоціації права і законодавства про освіту, професор Ян Де Груф (Бельгія) виступив на тему «Свобода вибору в освіті: передумови сучасної демократії». К. Смігерман, президент Міжнародної Асоціації християнських шкіл, зробив огляд американського досвіду функціонування християнських шкіл. Професор Оклахомського Християнського університету Ліза Мак Уортер розповіла про відносини між державною і приватною освітою в США.

Після пленарного засідання робота була продовжена у секційному режимі, де розглядали проблеми: «Особливості функціонування середньої освіти в Україні в контексті свободи совісті» та «Вища школа на шляху системних трансформацій і забезпечення свободи совісті». За результатами семінару були випрацьовані пропозиції, спрямовані на актуалізацію проблем законодавчої підтримки існування державних загальноосвітніх шкіл, що засновані релігійними організаціями. Вирішено звернутися до Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України із проханням створити відповідні законодавчі та організаційні умови для функціонування альтернативних загальноосвітніх навчальних закладів в Україні.

ПРОПОЗИЦІЇ

Міжнародного науково-практичного семінару «Законодавство України про освіту і Церква» Київ, 19–20 січня 2006

Учасники Міжнародного науково-практичного семінару, обговоривши низку проблем, пов'язаних із правовими аспектами функціонування освіти в Україні у її взаємозв'язку із законодавством про свободу віросповідання, принципом нейтральності держави і освіти, а також можливостями релігійної освіти і виховання, вийшли на ряд важливих пропозицій і рекомендацій:

1. Звернути увагу державних органів влади, релігійних і громадських організацій на кризу, яку переживає сьогодні українське суспільство в духовній, моральній, освітянській, взагалі гуманітарній сфері. Зокрема, потребує всенародної опіки система освіти, яка перша відчуває на собі всі негаразди життя. У подоланні накопичених в системі освіти проблем відповідну допомогу могла би надати церква, яка історично покликана бути учителем народу, носієм духовних знань, прикладом моральності.

2. Суспільство, органи державної влади, зокрема у сфері освіти, релігійні і громадські організації мають чітко і недвозначно усвідомлювати необхідність неухильного дотримання принципів світськості державної освіти*, свободи віросповідання, зафіксованих у Конституції України і законах України «Про свободу совісті та релігійні організації» та «Про освіту». Разом з тим очевидна колізія між окремими положеннями законів в частині, що стосується права батьків вільно обирати освіту для своїх дітей та права релігійних і громадських організацій на створення загальноосвітніх шкіл.

3. Удосконалення системи освіти в Україні *вимагає* узгодження чинних законодавчих актів, які регулюють відносини у цій сфері, визнання можливості співіснування в Україні альтернативних форм навчання, що б відповідало принципам свободи віросповідання та свободи вибору освіти, активного сприяння з боку держави появі і розвитку різноманітних освітянських моделей. Одною із перспективних форм альтернативних освітніх закладів є загальноосвітні школи, засновані релігійними та громадськими організаціями.

4. У цьому зв'язку доцільно звернутися до Кабінету Міністрів України із проханням ініціювати внесення змін і доповнень до законів України: «Про освіту», «Про загальну середню освіту» та «Про свободу совісті та релігійні організації», які б надали право церквам, релігійним і громадським організаціям засновувати загальноосвітні навчальні заклади із їх наступним державним визнанням (ліцензуванням).

5. Підготовка таких пропозицій щодо внесення змін до законодавства України, розроблення порядку створювання і функціонування альтернативних загальноосвітніх закладів, формування змісту навчального плану та структури загальноосвітнього і релігійного компонентів, їхнє наповнення, системи підпорядкування тощо доручити спеціальній комісії Міністерства освіти і науки за участі представників освітянської громадськості, релігійних організацій.

* Рівновіддаленості від релігії та атеїзму

6. Звернутися до відповідних державних органів влади стосовно роз'яснення змісту та узгодження наявних статей 6 і 9 Закону України «Про освіту».

7. Просити Міністерство освіти і науки України передбачити фінансування реалізації державного компонента освіти в альтернативних (вже наявних та тих, що їх буде створено в майбутньому) школах, зокрема оплати праці викладачів із загальноосвітніх предметів, матеріального й методичного забезпечування їхнього функціонування.

8. Просити комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти ініціювати законодавче розв'язання питання виділення земельних ділянок під будівництво, придбання будівель, оренду наявних шкільних приміщень, які не використовують за призначенням, для загальноосвітніх шкіл, створених релігійними або громадськими організаціями.

9. Для широкого громадського обговорення проблем духовного виховання та світської освіти запропонувати Міністерству освіти та науки України розглянути можливість проведення консультативних зустрічей, круглих столів, регіональних конференцій та семінарів щодо розв'язання юридичних, видавничих, комунікативних, методичних, організаційних та інших проблем із обов'язковим залученням освітян всіх рівнів та громадськості.

10. Усім зацікавленим освітянам із залученням міжнародних експертів з питань законодавства та освіти, науковців, представників мас-медіа докласти зусиль до поширювання досвіду роботи загальноосвітніх шкіл, заснованих релігійними та громадськими організаціями.

11. Підтримати ідею створення Асоціації конфесійних та Асоціації християнських загальноосвітніх шкіл України, метою яких було б представляти та захищати законні інтереси та потреби цього типу навчальних закладів.

Учасники семінару вважають, що створення альтернативних, зокрема конфесійних та міжконфесійних, загальноосвітніх навчальних закладів дасть змогу розв'язати проблему релігійного втручання в діяльність державних закладів освіти. Не держава, а батьки та релігійні організації мають право обирати або навіть створювати систему релігійного навчання й виховання. Такий підхід вписується в конституційно-правовий простір української держави, відповідає міжнародним стандартам у цій сфері, зокрема Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставі релігії або переконань, проголошеної резолюцією 36/55 Генеральної Асамблеї від 25 листопада 1981 року, і може забезпечити повноцінну реалізацію права громадян на свободу віросповідання та свободу вибору освіти із врахуванням прав дитини та її інтересів.